

Samantekt frá umræðum á fundi náttúruverndarnefnda sveitarfélaganna þann 27. október 2011

Ársfundur náttúruverndarnefnda sveitafélaganna var haldinn í Hlégarði í Mosfellsbæ. Í lok kynninga og fyrirlestra var ársfundargestum ráðað saman í vinnuhópa og tilgreind verkefni unnin. Hver hópur fékk 15 mínútur til þess að ræða viðfangsefnið og var öllum aðilum gefinn kostur á því að koma að umræðunni um hvert viðfangsefni.

Hópumræður um friðlýsingar

1. Hvað hefur gengið vel m.t.t. friðlýsinga og hvað ekki?

Fundarmenn töldu að í mörgum tilfellum gangi betur að friðlýsa svæði þegar tillagan komi frá öðrum en ríkisvaldinu og var talið að tvennt kæmi til: Annars vegar að það endurspeglaði raunverulegan áhuga viðkomandi aðila á náttúruvernd og því væri augljóslega auðveldara að komast að samkomulagi um friðlýsingu, og hins vegar væri það oft tilfellið að tillögur ríkisvaldsins (náttúruverndaráætlun, tillögur ríkisstjórnar eða Umhverfisstofnunar) stönguðust á við áform sveitarfélaganna um landnýtingu viðkomandi svæða, jafnvel aðalskipulag þeirra.

Hnýta þyrfti betur saman skipulagsvinnu sveitarfélaganna og friðlýsingaráform ríkisvaldsins. Fram kom hjá mörgum sveitarstjórnarmanninum nýjar hugmyndir eða tillögur að friðlýstum svæðum innan þeirra sveitarfélagamarka, en einnig var nefnt hvernig átök geta myndast innan sveitarstjórna um verndarsjónarmið og friðlýsingartillögur. Oft er á brattann að sækja hjá fulltrúum umhverfis- og náttúruverndarnefnda varðandi friðlýsingar innan þeirra eigin sveitarstjórnar, jafnvel gagnvart samherjum í pólitík.

Skýrslur náttúruverndarnefnda

Samkvæmt lögum um náttúruvernd skulu náttúruverndarnefndir veita Umhverfisstofnun yfirlit yfir störf sín með skýrslu í lok hvers árs. Örfá sveitafélög skila inn umræddum upplýsingum. Rætt var um af hverju Umhverfisstofnun þurfi þessar upplýsingar og í hvað þær verði notaðar.

Bent var á að skilgreina þurfi vel hlutverk náttúruverndarnefnda og aðstoða þarf þær við störf sín og mat á þeim (s.s. með ársyfirliti o.s.frv.). Brýnt er að sveitafélög skili inn upplýsingum um störf náttúruverndarnefnda og skal ganga eftir þeim upplýsingum. Fram kom frá fulltrúum náttúruverndarnefndanna að senda þurfi einnig ósk um skýrsluskil beint á sveitastjórnirnar og auka þannig þrýsting á þær. Ársskýrsla mun skerpa á hlutverki nefndanna og efla hlutverk nefndarmanna sem er bæði jákvætt og brýnt. Umhverfisstofnun kynnti sniðmát fyrir náttúruverndarnefndir, gátlisti sem auðveldar nefndunum að halda utan um verkefni sín. Rýnt var í sniðmátið og athugasemdir gerðar við það.

2. Fjárskortur

Rætt var um skort á fjármagni til aðgerða á friðlýstum svæðum, alltof oft væri friðlýst og svo gerðist ekki neitt inn á svæðunum. Sveitarstjórnarmenn fagna nýtilkomnum framkvæmdasjóði ferðamannastaða, en hefðu viljað sjá hann enn stærri.

3. Of strangar eða of eftirgefanlegar

Talsvert var rætt um friðlýsingarskilmálana, hvort eigi að vera hægt að breyta þeim og/eða endurskoða, og þá undir hvaða kringumstæðum. Um þetta voru afar skiptar skoðanir. Sumir töldu að rýmri skilmálar og endurskoðunarákvæði væru af því góða og myndu liðka fyrir friðlýsingarvinnu, aðrir voru á því að sveigjanleiki myndi grafa undan trúverðuleika friðlýsinga og jafnvel tilgangi. Til hvers að friðlýsa ef þú getur af-friðlýst að vild, breytt skilmálum eða „dregið úr þeim allt bit“?

Fundarmenn töldu gott að fá form líkt og gátlistann og væri mikið fræðslugildi í honum. Nefndarmenn lögðu til að bætt yrði við fleiri dálkum í sniðmátið s.s. dálknum skipulagsmál, sormál, og ýmiss önnur mál sem nefndirnar sinna. Umhverfisstofnun lagði því til að bætt yrði inn dálk þar sem nefndirnar geta sett inn önnur málefni en þau sem nú þegar koma fram. Umhverfisstofnun hefði kosið að sniðmátið kæmi í stað þeirra upplýsinga sem Umhverfisstofnun safnar nú þegar með ástandsskýrslunni, en einhverjir nefndarmanna töldu að svo væri ekki.

Fjöldi verkefna tengd umhverfismálum koma inn á borð náttúruverndarnefnda. Nafn nefndanna er þ.a.l. örlítið villandi og þyrfti að endurnefna þær, t.d. „umhverfis- og náttúruverndarnefndir“.

Staða friðlýstra svæða

Rætt var um stöðu friðlýstra svæða á Íslandi. Fundarmenn bentu á að fókusinn væri oft á sömu svæðin, sbr. Dyrhólaey, Gullfoss og Geysi. Bæta þarf merkingar á friðlýstum svæðum s.s. merkja minjar, merkja svæðin þannig a.m.k. komi fram að þau eru friðlýst enda skipta upplýsingar um friðlýst svæði verulega miklu máli. Góðar leiðbeiningar eru mjög mikilvægar og vöntun á þeim getur hreinlega leitt til tjóns. Bæta þarf gönguleiðamerkingar utan þéttbýlis og á hálendissvæðum.

Auka þarf öryggi á friðlýstum svæðum og víða þarf að bæta aðstöðu fyrir ferðamenn. Bent var á hverasvæðið við Hveragerði sem þó er ekki friðlýst. Skýrari afmörkun þarf að vera á gönguleiðum og þær merktar. Oft vantar einnig göngustíga eða skipulag á gönguleiðum. Gæta þarf að þolmörkum svæða og stýra eða dreifa álagi.

Bæta þarf innviði fjölmargra friðlýstra svæða og laga aðstöðu. Auka þarf fé til rekstrar og landvörslu. Víða er skortur á salernisaðstöðu eða vöntun á þrifum þar sem starfsmenn eru ekki til staðar á mörgum svæðum. Þá mætti jafnframt benda á þjónustu á nærsvæðum, þ.e. hjá ferðaþjónustuaðilum. Sum sveitafélög eiga erfitt með að þjónusta eða halda við náttúruvættum innan eigin sveitafélagsmarka vegna kostnaðar. Víða þarf að bæta aðgengi að friðlýstum svæðum og var Grunnafjörður t.d. nefndur í því samhengi.

Brýnt er að hafa samráð við sveitafélög um úrbætur á friðlýstum svæðum innan þeirra og forgangsroðun verkefna, s.s. aðgengileg skilti, umgengnisreglur, öryggisupplýsingar, þolmörk metin og aðgangi stýrt t.d. með fjöldatakmörkunum. Gera má umsjónarsamning við sveitafélög um rekstur fjölmargra svæða.

Hópumræður um Hvítbókina

ALMENNT

Hvítbók er ekki endilega heppilegasta nafnið á bókinni. Brýnt er að kynna út á hvað þetta verkefni gengur og hvað gerist í framhaldi hennar. Bent var á að erfitt er að skoða svona stórt plagg á netinu. Þá er takmarkaður markhópur sem hefur áhuga á efninu og þarf að bæta úr því. Jafnframt þarf að bæta aðgengi og dreifingu bókarinnar og lengja umsagnarfrest. Loks eru hópar sem telja sig ekki hafa haft aðgang að gerð bókarinnar, s.s. jarðfræðingar.

Kynningin á Hvítbók er mjög mikilvægt verkefni.

SVEITASTJÓRNIR

Brýn þörf er á markvissri kynningu fyrir sveitafélög og nefndir á vegum sveitafélaga á Hvítbókinni og hvernig ber að nota hana. Auka þarf kynningu á bókinni til sveitastjórnarstigsins s.s. með góðri kaflaskiptri samantekt úr bókinni, glærukynningu um efni hennar og með öðrum leiðum sem einfalda fólki að fá yfirsýn um efni og innihald bókarinnar. Jafnvel mætti setja fram sérútgáfu fyrir sveitastjórnir með leiðbeiningum um hvernig bókinn nýtist þeim sem best, þ.e. með áherslu á sveitastjórnarstigið, enda margt í bókinni sem sveitastjórnarmönnum væri þarft að vita. Þá mætti senda formlegt erindi til sveitastjórna um að þær kynni sér bókina og sendi inn athugasemdir ef einhverjar eru.

Sveitafélög ættu að fá bókina sér að kostnaðarlausu.

Umsjónarsamningar

Hvert er gildi umsjónarsamninga milli Umhverfisstofnunar og sveitafélaga varðandi rekstur friðlýstra svæða?

Fundarmenn voru almennt jákvæðir fyrir umsjónarsamningum, þó með þeim fyrirvara að umsjónarsamningar væru vel undirbúnir og ábyrgð sveitafélags og Umhverfisstofnunar varðandi hið friðlýsta svæði liggi alveg ljóst fyrir. Jafnframt lægi fyrir hlutverk hvors aðila svo og skipting rekstrar- umsýslu og framkvæmdarkostnaðar. Sveitafélög gætu ekki tekið á sig aukin kostnað samhliða umsjónarsamningi.

Verndarsvæði gagnast ekki síst nærsamfélögum og að flytja ákvörðunartöku heim í hérað var talin góður kostur. Gildi slíkra svæða yrði heimamönnum ljósari svo og sátt um friðlýsingu myndi aukast. Þjónusta verndarsvæða yrði jafnframt augljósari (útivist, loft- og vatnsgæði o.s.frv.).

Brýnt væri að svæði og rekstur þeirra einangraðist ekki, heldur sé um samstarfsverkefni að ræða sem fjölmargir koma að. Samstarf milli sveitafélaga og Umhverfisstofnunar væri brýnt s.s. með fundum, kynningum, uppskeruhátíðum o.fl.

Til gamans

Náttúruverndarnefndir sveitarfélaga, er hagsmuna náttúru og umhverfis gætt?

Lilja Víglunds dóttir, BS ritgerð (smelltu)

ALMENNINGUR

Til þess að efla gildi Hvítbókar þarf almenningur að þekkja hana. Kynning til almennings þarf að vera einföld og aðgengileg. Núverandi rit hentar ekki til kynningar og þarf að vinna úrdrátt og samantekt úr því. Þá ætti Hvítbókin að vera aðgengileg á vefnum og fánleg hjá ráðuneytinu. Nýta ber fjölmiðla til kynningar, ekki síst sjónvarp s.s. í rýniþáttum t.d. Kastljós, Landann og annað slíkt. Jafnvel mætti gera sér þátt um Hvítbókina þar sem umfjöllun yrði um hvern einstakan kafla bókarinnar. Þá mætti kynna bókina á íbúðarfundum eða á samkomum og hafa þá jafnframt gulrót með (hvað græði ég á að þekkja bókina). Setja mætti bókina inn í grunnskólana á einföldu sniði og ná til krakkana strax. Sama gildir um útgáfur til mennta- og háskóla. Loks var bent á að nota mætti bæjar- og héraðsfréttablöð til kynningar í smærri samfélögum og útbúa mætti dreifibréf (dreifútgáfu) sem dreift yrði til allra landsmanna.

AÐRIR HAGSMUNAADILAR

Kynna þyrfti sérstaklega ýmsum hagsmunasamtökum s.s. bændasamtökunum, útivistarhópum, 4x4, skógræktarfólki og fleirum bókina og fá fram viðbrögð fyrrgreindra aðila. Þá gæti verið mjög hentugt að kynna bókina í sérálfstofu á Fræðabíngi landbúnaðarins eða í einstökum málstofum s.s. í háskólum og annað slíkt.